

AETAS AUGUSTANA – O PERSPECTIVĂ ISTORICO-LITERARĂ

Dorica COCA

"Alexandru Ioan Cuza" University, Iași

Abstract. Augustus' time is prolific both on a historical level as well as on a literary level. On a historical level, during the beginning of the Empire, the laws given by Augustus are highlighted and meant to restore the life of society according to the model of the respectable Roman family from the past. On a literary level, Augustus' century is considered a significant moment in the evolution of the entire Roman culture, through the existence of three important cultural-political circles of those times - Mecena's, Asinius Pollio's and that of Messala Corvinus - circles that were attended by famous writers of Rome: Vergilius, Horatius, Tibullus, Propertius, Ovidius.

Keywords: historical, Roman family, Roman culture, Augustus, Ovidius.

Au trecut războaiele civile, a rămas teama de a te împotrivi; a trecut asasinarea lui Caesar pentru evitarea puterii unuia singur, au rămas ura și dușmănia și s-a instaurat principatul; a trecut perioada eroismului în lupte, a rămas fuga de cariera militară, ca și de sarcinile și funcțiile care pe vremuri erau un privilegiu al nobilimii; a trecut vremea epopeilor și a tragediilor, a rămas gustul pentru poezia de dragoste, pentru mimuri¹ și pantomimă; a trecut vremea căsătoriilor și a familiei ca instituție extrem de sudată, au rămas celibatul, infidelitățile și scăderea numărului copiilor; în sfârșit, a trecut Republica romană cu virtuțile ei civice și militare, a rămas Imperiul roman cu lumea lui coruptă și viciată.

În asemenea condiții, Octavianus Augustus, fiul adoptiv al lui Caesar, preia puterea și controlul absolut, sprijinit de prietenul său devotat, Marcus Agrippa, admirabil organizator și administrator al treburilor publice și comandant militar cum nu mai avusese Roma din vremea lui Scipio Africanul și a lui Iulius Caesar. Susținut de partidul tradiționaliștilor, dar și de soția sa, frumoasa și virtuoasa Livia, sfătuitorul lui cel mai ascultat, pe bună dreptate, doar se trăgea din cele mai vechi și mai ilustre familii ale Romei, Augustus inițiază importante reforme sociale și politice, administrative și religioase. În acest sens, în anul 18 a.

¹ Farse ce imitau realitatea, căzând într-un naturalism brutal.

Chr. dă câteva legi menite să restabilească viața societății după modelul respectabilei familii romane din trecut.

Prima, *lex Iulia de maritandis ordinibus* se referă la obligația tuturor bărbaților până în șaiszeci de ani și a tuturor femeilor până în cincizeci să se căsătorească; femeile văduve aveau la dispoziție un an ca să-și refacă familia, iar cele divorțate doar șase luni; mamele și bărbații căsătoriți primeau recompense, iar celibatarii erau pedepsiți prin excluderea de la serbări și spectacole publice și prin excluderea de la moștenirile lăsate de persoane neînrudite.

O altă lege este, *lex Iulia de adulteriis*, lege prin care soțul avea chiar dreptul de a-și ucide soția și pe iubit, denunțând-o el, părintele sau altă persoană în fața pretorului. Pedepsa era trimiterea în exil pe viață, confiscarea averii pe jumătate și interzicerea pe viață a căsătoriei femeii. De aceeași pedeapsă avea parte și cel care mijlocea sau tănuia infidelitatea. Femeile nu aveau aceleași drepturi căci bărbatului i se permitea să aibă legături cu femei nemăritate, străine, foste sclave eliberate sau femei lipsite de demnitate morală.

A treia lege, *lex sumptuaria*, prevedea să nu se exagereze luxul, nici în ceea ce privește locuințele, nici ospetele, nici vestmintele, nici bijuteriile. Pe lângă acestea pe parcurs a mai fost dată o lege prin care sclavul care-și denunța stăpânul, putea deveni liber și putea primi a opta parte din averea stăpânului.

Dar să vedem în ce măsură se vor respecta aceste legi și, mai ales, în ce măsură le vor respecta cei care au făcut să fie votate.

Așa cum la Atena a existat un *secol al lui Pericle*, tot așa, la Roma, a existat, în perioada cuprinsă între a doua jumătate a secolului I a. Chr. și în primul pătrar al secolului I p. Chr., începutul erei noastre, un *secol al lui Augustus*, considerat un moment însemnat în evoluția întregii culturi romane. A fost epoca de aur a scrierilor romane și momentul când clasicismul literar roman își stabilește normele.

De fapt, scrierile întregului secol I a. Chr. sunt considerate, în ansamblul culturii și literaturii universale, demne de a sta alături de operele desăvârșite ale grecilor. Proza latină a fost ilustrată în special de Titus Livius, dar domnia lui Augustus a fost marcată, mai ales, prin triumful poeziei. Apar acum operele poezilor Vergilius și Horatius, dar elegia erotică romană atinge apogeul prin operele poezilor C. Cornelius Gallus, Albius Tibullus, Sextus Propertius și Publius Ovidius Naso.

Elegia este asociată în literatura întregii lumi cu ideea de lamentație funebră, jelanie, bocet, cântec de doliu, tânguire, plângere, sensuri pe care cuvântul le are în grecește și apar la scriitorii greci. Elegia se dezvoltă până la punctul ei culminant, elegia erotică latină, odată cu dezvoltarea principalului ei element formal, *versul elegiac*. Apariția versului elegiac, obținut prin însoțirea dintre un hexamtru și un pentamtru, corespunde momentului trecerii de la modalitatea de

reprezentare și exprimare obiectivă, epică, a lumii la cea lirică, subiectivă. Cultivată cu strălucire de alexandrini, în special în aspectele ei mitologizante, poezii aparținând triumviratului poetic, vor reuși, printr-o tematică originală și printr-o modalitate stilistică personală, să dea un caracter roman unei forme poetice, elegia erotică.

Literatura având în această perioadă un loc predilect, apar bibliotecile publice², librăriile-edituri și anticariatele. Creațiile literare au fost însuflețite de cercurile cultural-politice, de cenacluri și de patronajul literar. Cel mai influent cerc cultural-politic a fost cel al prietenului și sfătuitorului lui Augustus, Maecenas care a creat și un tip de patronaj literar numit mecenatism. Alt cerc cultural-politic activ a fost călăuzit de Asinius Pollio, fost general, orator și om politic; el însuși își găsea timp și pentru preocupări literare³ și este cel care a introdus la Roma obiceiul lecturilor publice. Messala Corvinus, renumit orator, prețuit de Cicero, conducea și el un cerc. Roma era plină de poeți, dar cei ce citeau în fața unui public, de obicei, mai select, erau scriitori cunoscuți: Cicero, Caesar, Sallustius, Vergilius, Horatius, Tibullus, Propertius, Ovidius, Titus Livius. Ca scriitor îți puteai citi opera în oricare dintre aceste cercuri, chiar pe rând în fiecare, dar existau anumite preferințe sau invitații mai frecvente într-unul anume.

Așadar, Vergilius și, mai ales, Horatius, preferatul lui Mecena, frecventau, clar, cercul acestuia și susțineau, sincer sau fals, reformele înfăptuite de Augustus prin scrierile lor: poeme eroice despre virtuțile războinice ale strămoșilor, satire ce ridiculizau luxul, corupția contemporanilor, ode ce elogiau virtuțile femeilor de demult, egloge despre simplitatea vieții la țară, subiecte care nu prea erau pe placul lui Ovidius care îndrăgea viața civilizată, plăcută, modernă, a prezentului.

În cercul lui Asinius Pollio venea uneori și Augustus, deși nu-l plăcea pentru că fusese susținător declarat al lui Brutus și Cassius și prieten al lui Antonius, pe care-l părăsise când era în Egipt, dar nu a vrut să ia parte la războiul împotriva lui. Ovidius nu prea venea aici din două motive: primul că îi cam critica pe scriitorii consacrați, pe Cicero pentru fraza dezordonată, pe Sallustius pentru frecvența arhaismelor, pe Titus Livius pentru limbajul provincial, și al doilea pentru că a sesizat că acolo erau adunați cam toți adversarii lui Octavianus.

Cercul frecventat de Ovidius era cel al lui Messala, Valerius Messala Corvinus, fost comandant al cavaleriei lui Brutus în bătălia de la Philippi, cunoscut orator, apreciat de Cicero, deschis, sociabil, modest, sincer. Unii preaslăveau viața la țară, trecutul glorios, dar mulți, încântați de timpurile actuale, cântau iubirea și plăcerile vieții civilizate de la

² Asinius Pollio în 37 a. Chr. întemeiază o bibliotecă publică care, precum un muzeu, conținea și chipurile scriitorilor.

³ A scris tragedii și *Istoria războaielor civile* care se bucurau de o faimă deosebită.

Roma. Aici a venit Ovidius pentru că aici se simțea în largul lui și aici îi era apreciată elegia erotică prin care rivaliza cu cei din cercul lui Mecena. Aici venise mai înainte și Vergilius, mai mare cu douăzeci și șapte de ani decât Ovidius, cu poezia lui pastorală de imitație theocritiană. Aici mai venise și Horatius, un artist atât de înzestrat și un om atât de cultivat, și melancolicul Tibullus cu unsprezece ani mai mare, precum și Propertius, prieten apropiat al lui Ovidius, cu nouă ani mai în vârstă. În aceste circumstanțe, istorice și literare, își începe cariera literară Ovidius, o carieră lungă și plină de neprevăzut.

Bibliografie:

- Ovidiu, *Opere*, Editura Gunivas, *Heroide, Amoruri, Arta iubirii, Remediile iubirii, Cosmetice*. Traducere de Maria-Valeria Petrescu, București, Minerva, 1977. *Metamorfoze*, traducere de Ion Florescu. Revizuirea traducerii și note de Petru Creția, București, Editura Academiei RPR, 1959. *Fastele*, Traducere de Ion Florescu și Traian Costa. Note de Traian Costa, București, Editura Academiei RPR, 1965. *Tristele, Ponticle*, Traducere de Theodor Naum, București, Univers, 1972, Colecția Aetra, Chișinău, 2001.
- Drimba, Ovidiu, *Ovidiu, poetul Romei și al Tomisului*, Editura Tineretului, București, 1966.
- Frankel, Herman, *Ovid, A Poet between Two Worlds*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1969.
- Grimal, Pierre, *Literatura latină*, traducere românească de Mariana și Liviu Franga, Editura Teora, București, 1977.
- Lascu, Nicolae, *Istoria antică*, Editura Didactică și pedagogică, București, 1966.